

матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції за різними юридичними напрямками (м. Київ 21 жовтня 2012р.). Київ, 2012. URL: http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=1284.

8. Криміналістична тактика: навч. посіб.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. М. А. Погорецького та д-ра юрид. наук, с.н.с. Д. Б. Сергєєвої. К., 2016. 244 с.

РОЛЬ ПРОКУРОРА ПРИ ПРОВЕДЕННІ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В ХОДІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ

Крігер Лілія,

кандидат юридичних наук,

прокурор Житомирської окружної прокуратури

Після внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань розпочинається проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля, в межах якого здійснюється збирання доказів шляхом проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, ревізій та актів перевірок, проведення інших процесуальних дій, передбачених законом [1]. З процесуальних дій, визначених у законі, особливе місце та роль належить слідчим (розшуковим) діям, закріпленим у главі 20 КПК України [2, с. 72] і спрямованим на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів, що є одним із основних засобів доказування у кримінальних провадженнях.

Актуальні питання проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні досліджували Ю.П. Аленін, Р.Н. Гасанов, В.Г. Гончаренко, І.В. Гора, Ю.М. Грошевий, В.Т. Маляренко, І.Є. Марочкін, М.М. Михеєнко, В.В. Назаров, В.Т. Нор, О.В. Одерій, В.В. Павловський, А.І. Палюх, М.А. Погорецький, В.М. Савицький, Д.Б. Сергєєва, О.Ю. Татаров, Я.М. Толочко, В.Я. Тацій та інші. При цьому, питання криміналістики, зокрема, криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля мають важливе значення при проведенні основних слідчих (розшукових) дій у цій категорії кримінальних проваджень.

Здійснюючи процесуальне керівництво досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень проти довілля, прокурор, як вже наголошувалося, залежно від конкретної слідчої ситуації і з урахуванням криміналістичної методики визначає оптимальний обсяг слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій і порядок їх проведення, надає щодо цього вказівки слідчому та доручення оперативному підрозділу, контролює стан їх виконання, забезпечує дотримання вимог закону при проведенні цих дій та досудового розслідування загалом з метою формування якісної доказової бази у кримінальному провадженні, а також з метою недопущення порушення прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження.

Практика свідчить, що процесуальні керівники невинувато рідко беруть участь у проведенні слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідуваннями кримінальних правопорушень проти довілля.

М.П. Курило та В.П. Півненко слушно зазначають, що безпосереднє сприйняття доказів під час проведення слідчих дій і їх оцінювання сукупно з іншими доказами, наявними в кримінальній справі, дають змогу прокурору не тільки краще знати матеріали розслідування і ситуацію по справі, а й краще спланувати роботу зі здійснення нагляду на наступних етапах розслідування [3, с. 9]. Ю.М. Юрчишин акцентує, що поєднання нагляду з активною участю в розслідуванні дає змогу прокурору своєчасно попереджати порушення закону в діяльності органів досудового розслідування [4, с. 174]. О.Р. Михайленко наголошує, що участь прокурора в слідчих (розшукових) діях дає йому можливість безпосередньо розібратися в усіх тонкощах кримінальної справи, виявити недоліки і порушення, поліпшити якість розслідування. Тому буде неправильним обмежувати прокурора правом безпосередньо брати участь у розслідуванні злочинів чи особисто розслідувати справу [5, с. 161].

Вважаємо, що пасивність процесуальних керівників у цій доволі специфічній категорії кримінальних проваджень не сприяє підвищенню якості досудового розслідування, оскільки нерідко виникають ситуації, за яких інтереси досудового розслідування потребують особистої участі прокурора у проведенні слідчих (розшукових) дій або їх безпосереднього проведення прокурором. Саме тому, діяльність процесуального керівника досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень проти довілля не повинна зводитись виключно до ознайомлення з матеріалами кримінального провадження. Для ефективного виконання поставлених завдань прокурор повинен активно використовувати усі надані йому законом процесуальні

повноваження на стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля.

Під час проведення початкових слідчих дій, насамперед в ході огляду місця події, як зазначає І.В. Пиріг, може бути прийнято рішення про необхідність проведення експертизи: виявляючи й вилучаючи різні сліди, слідчий висуває версії щодо розслідуваної події, визначає можливості та перспективи їх експертного дослідження [6, с. 452]. При виборі виду судової експертизи, що належить провести у кримінальному провадженні, в якому здійснюється досудове розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля, необхідно виходити із обставин справи та комплексу завдань, які вирішує судова експертиза.

Призначення та проведення судових експертиз має важливе доказове значення в ході досудового розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля, оскільки своєчасне отримання стороною обвинувачення висновку експерта сприяє правильному визначенню подальшого напрямку досудового розслідування та певною мірою впливає на результативність проведення інших процесуальних дій у кримінальному провадженні вказаної категорії.

Наведемо запропоновану С.О. Книженко класифікацію експертиз, що проводять в ході досудового розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля, за якою науковець виділяє наступні групи: 1) екологічна експертиза та експертизи екологічної спрямованості (дендрологічна, орнітологічна, зоологічна, іхтіологічна, ентомологічна, судово-геологічна, водогосподарська, судово-ветеринарна, санітарно-гігієнічна, гідрометеорологічна, рибогосподарська та ін.); 2) технічні експертизи (агротехнічні, зоотехнічні, лісотехнічні, будівельно-технічні, пожежо-технічні, судово-технологічні, гідротехнічні тощо); 3) криміналістичні експертизи (біологічна, дактилоскопічна, трасологічна, почеркознавча, технічна експертиза документів та ін.); 4) інші (судово-медична експертиза, токсикологічна, товарознавча, економічна тощо) [7, с. 138–144]. Варто зауважити, що деякі із зазначених експертиз перебувають у стадії наукової розробки, тому, вирішуючи питання щодо їх призначення, варто керуватись п. 1.2.12 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 року № 53/5 [8], де передбачено, що з метою більш повного задоволення потреб слідчої та судової практики щодо вирішення питань, які потребують застосування наукових, технічних або інших спеціальних знань, експертними установами організовується проведення інших видів експертиз (крім судово-медичної та судово-

психіатричної), у тому числі й тих, що перебувають у стадії наукової розробки.

Участь прокурора у проведенні слідчого експерименту може послужити ефективним засобом запобігання порушень і помилок, які допускаються під час проведення цієї складної і трудомісткої слідчої (розшукової) дії. Прокурор у цьому випадку може безпосередньо дати рекомендації тактичного характеру, забезпечити найефективніше проведення експерименту. Особливо доцільною є участь прокурора у разі повторного проведення слідчого експерименту через неякісне первинне його проведення [9, с. 77].

Прокурор, здійснюючи процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, контролює, щоб у ході досудового розслідування були допитані з дотриманням встановленої законом процедури усі необхідні особи, та визначає послідовність їх допиту. Проведення допиту у вказаній категорії справ ускладнюється необхідністю володіти спеціальною термінологією, загалом розуміти сутність діяльності фахівців у сфері екології, знати галузеве законодавство тощо [10, с. 110], тому особисте проведення процесуальним керівником допитів або його участь у проведенні, безумовно, сприятиме не тільки підвищенню якості та повноти процесуальних дій, забезпеченню дотримання прав допитуваних осіб, а й ефективності досудового розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля загалом.

Здійснюючи процесуальне керівництво досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень проти довкілля прокурор перевіряє наявність матеріально-правових, процесуальних та фактичних підстав для проведення такого різновиду слідчих (розшукових) дій як негласні слідчі (розшукові) дії, контролює дотримання вимог закону при їх проведенні, оцінює доказове значення результатів проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також забезпечує додержання прав і свобод осіб у кримінальному провадженні, стосовно яких проводяться негласні слідчі (розшукові) дії.

Підсумовуючи викладене, слід зауважити, що з метою ефективного проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля діяльність прокурора на етапі проведення слідчих (розшукових) дій насамперед має полягати у: організації невідкладного проведення огляду місця події із залученням відповідних спеціалістів контролюючих органів, вжитті заходів щодо своєчасного призначення експертиз, особистому проведенні ключових слідчих (розшукових) дій або взятті в них участі із залученням відповідних спеціалістів, забезпеченні дотримання вимог закону при проведенні слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій з метою формування якісної доказової бази у кримінальному провадженні, а також недопущення

порушення прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

2. Гасанов Р. Н. Здійснення повноважень прокурором в частині проведення слідчих (розшукових) дій : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2017. 251 с.

3. Курило М. П., Півненко В. П. Участь прокурора в слідчих діях : навч. посіб. Суми : Слобожанщина, 1998. 24 с.

4. Юрчишин В. Процесуальні повноваження прокурора щодо доказування вини на досудовому розслідуванні. Право України. 2015. № 5. С. 171–178.

5. Михайленко О. Р. Прокуратура України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 296 с.

6. Пиріг І. В. Кримінально-процесуальна регламентація призначення та проведення експертизи. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2011. № 4. С. 449–458.

7. Книженко С. О. Криміналістична характеристика та основні положення розслідування екологічних злочинів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2005. 207 с.

8. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказом Міністерства юстиції України від 8.10.1998 р. № 53/5. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

9. Палюх А. І. Участь прокурора в доказуванні під час досудового розслідування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Львів, 2016. 206 с.

10. Нарожна О. В. Окремі аспекти тактики проведення допиту під час розслідування незаконного видобування корисних копалин. Правова держава. 2014. № 18. С. 110–114.